

*Павлига Павло,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
кафедри психології та педагогіки
Науковий керівник: **Осадчий В'ячеслав,**
доктор педагогічних наук, професор,
декан факультету економіки та управління,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
м. Київ, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ ВІДКРИТИХ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Мета дослідження: Проаналізувати основні шляхи та умови використання відкритих освітніх ресурсів в освітньому процесі.

Стан дослідженості. Питанням дослідження відкритих освітніх ресурсів займається багато вітчизняних та закордонних учених. Наприклад, Семеніхіна Олена Володимирівна, Юрченко Артем Олександрович, Сбруєва Аліна Анатоліївна, Кузьмінський Анатолій Іванович, Кучай Олександр Володимирович та Біда Олена Анатоліївна, у своїй статті «Відкриті цифрові освітні ресурси в галузі ІТ: кількісний аналіз», дослідили десять платформ, з навчальними курсами зі сфери інформаційних технологій, порівняли наповненість курсів тематикою ІТ за різними сферами знань та наявності перекладу різними мовами [1]. Хал Абельсон, ще у 2007 році, описав, на той момент ще новітню, розробку Массачусетського технологічного інституту — OpenCourseWare, виклавши всю історію створення платформи, основні виклики,

проблеми, що стояли на шляху впровадження системи та стратегію майбутнього розвитку. [2]

З появою всесвітньої мережі Інтернет, у науково-освітньому світі почалися величезні зміни. Миттєвий обмін інформацією між будь-якими місцями на планеті надав досі небачені можливості для науковців та педагогів. Практичне використання новітніх технологій знайшло своє місце в університетах, які вирішили надавати вільний доступ до матеріалів своїх курсів усім охочим. Так почався рух Відкритих Освітніх Ресурсів (Open Educational Resources — OER), що об'єднував однодумців із різних країн світу.

Перше офіційне представлення ідеї OER, обмін досвідом та колегіальне рішення щодо майбутнього розвитку подібного роду систем відбулося в Парижі (Франція) 1–3 липня 2002 року на форумі під егідою ЮНЕСКО — «Форум про вплив Open Courseware на вищу освіту в країнах, що розвиваються» («Forum on the Impact of Open Courseware for Higher Education in Developing Countries») [3]. Також саме там було дано визначення терміну Відкритих Освітніх Ресурсів, а саме — «Відкрите надання освітніх ресурсів із допомогою інформаційно-комунікаційних технологій для консультацій, використання та адаптації спільнотою користувачів з некомерційною метою» [3, с. 24].

Одним з основних учасників форуму були представники Массачусетського технологічного інституту. Цей заклад ще у квітні 2001 року оголосив про свій намір розмістити всі свої навчальні курси (як конспекти лекцій, збірники завдань, навчальні плани, іспити й навіть відеолекції) у вільний доступ у мережі Інтернет [4] на платформі під назвою OpenCourseWare.

На той момент таке оголошення викликало неймовірний резонанс у суспільстві, адже більшість закладів освіти розробляла комерційні плани дистриб'юції учбових матеріалів на широкий загал. Основне питання до представника університету під час інтерв'ю, із цього приводу був, чи не стурбований університет тим, що студенти можуть відмовитися сплачувати за щорічне навчання, якщо всі матеріали можна отримати онлайн? Але відповідь була: «Абсолютно ні. Наша основна цінність — це люди та людський досвід викладачів, які працюють зі студентами в класах та лабораторіях, а також студенти, які навчаються один у одного, та інтенсивне середовище, яке ми створюємо в нашому університеті» [4].

Крім того, усі курси, що містяться на цьому ресурсі, не дають права на здобуття кредитів із дисциплін, а більше слугують додатковим інструментом для вивчення та повторення матеріалу студентами.

І якщо у 2001 році, система нараховувала 50 курсів із різних дисциплін, то станом на 29 вересня 2024 року це вже 2500 повноцінних курсів.

Відтоді, у світі, з'явилося багато інших подібних систем, у тому числі і вітчизняних, наприклад: Coursera, Edx, Udemy, Prometheus, Відкритий Університет Майдану (ВУМ) тощо. Усі ці системи мають схожі умови, можливості та функціонал і відрізняються лише наявністю платних/безкоштовних планів, можливістю отримання сертифікатів по закінченню курсів, кількістю перекладів різними мовами.

Секція 1. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті та науці

Педагогічні та наукові співробітники закладів вищої освіти України, можуть використовувати частково або повністю курси, наявні у відкритих освітніх ресурсах. Також, можна переробляти, змінювати, перекладати та адаптувати матеріал під свої потреби.

Але кожного разу, приймаючи рішення про використання матеріалу з відкритих джерел, потрібно перевіряти ліцензію, під якою цей матеріал розповсюджено. Одним із стандартів опису умов використання, модифікації та повторного розповсюдження контенту є Creative Commons (CC) licenses [5]. Хоча її використання не є обов'язковим для авторів, але її структура та принципи можна знайти в більшості стандартних умов використання на електронних ресурсах. Треба розуміти, що CC — не є стандартним та незмінним текстом. Це набір інструкцій, комбінації яких формують різні умови для користувача. В Таблиці 1 наведені основні інструкції, які використовуються для опису умов ліцензій, кожна з них має графічне представлення та коротку назву, які потім використовуються для стислого відображення на вебсторінках:

Коротка вказівка	Опис інструкції	
BY		Ви повинні дати відповідне посилання на джерело, надати посилання на ліцензію і вказати, чи були внесені зміни. Ви можете зробити це в будь-який розумний спосіб, але не так, щоб це свідчило про те, що ліцензіар схвалює вас або ваше використання.
NC		Дозволяється лише некомерційне використання ваших робіт. Некомерційний означає, що він не має на меті або не спрямований на отримання комерційної вигоди або грошової компенсації.
ND		Жодні перероблення або адаптації вашої роботи не допускаються.
SA		Якщо ви змінюєте, трансформуєте або будujete на основі джерела новий матеріал, ви повинні поширювати свій внесок під тією ж ліцензією, що й оригінал.
0		Цей інструмент суспільного призначення. Він дозволяє авторам відмовитися від своїх авторських прав і передати свої роботи у світове суспільне надбання. CC0 дозволяє користувачам розповсюджувати, змінювати, адаптувати та створювати нові матеріали на будь-якому носії чи в будь-якому форматі без жодних умов.

Таблиця 1. Структурні елементи опису ліцензій Creative Commons.

Наприклад, умови використання курсів на сайті OpenCourseWare — CC BY-NC-SA 4.0. Цю інформацію можна знайти наприкінці кожної вебсторінки ресурсу в посиланні на сайт Creative Commons з описом саме цих умов. Така ліцензія дозволяє копіювати та розповсюджувати матеріал у будь-якому носії чи

форматі (потрібно лише вказати автора та посилання на першоджерело), за потреби змінювати, трансформувати або адаптувати інформацію. В разі, якщо такі зміни мали місце, про це потрібно повідомити, також новий матеріал має бути розповсюджено під такою самою ліцензією, як і оригінал. Крім того, забороняється комерційне використання оригінального та зміненого матеріалів.

Тобто для створення свого власного курсу, викладач може використовувати будь-який матеріал із цього ресурсу. І при цьому зобов'язаний лише зробити посилання на джерело, вказати, які були зроблені зміни та умови ліцензії. Це надає величезні можливості для розвитку та підвищення рівня якості вітчизняної освіти, доведення її до рівня та стандартів провідних університетів світу.

Якщо ж брати для розгляду вітчизняний ресурс Prometheus, то він має більш жорсткі правила й дозволяє використання матеріалів лише кінцевим користувачам. Такі ресурси можуть бути запропоновані студентам для самостійного вивчення, або сертифікати, про успішне закінчення курсів, можна використовувати як підтвердження знань на заліках та екзаменах.

Висновки. У результаті дослідження було висвітлено основи концепції відкритих освітніх ресурсів, стисло роз'яснено історію становлення та розвитку першої найбільшої такої платформи. Роз'яснено умови зміни, трансформування та застосування матеріалів, що розміщені у вільному доступі. Доведено, що правильне використання таких систем збільшить рівень якості освіти та конкурентоспроможність майбутніх фахівців на ринку праці.

Список використаних джерел та літератури

1. ВІДКРИТІ ЦИФРОВІ ОСВІТНІ РЕСУРСИ У ГАЛУЗІ ІТ: КІЛЬКІСНИЙ АНАЛІЗ / О. В. Семеніхіна та ін. *Information Technologies and Learning Tools*. 2020. Т. 75, № 1. С. 331–348. URL: <https://doi.org/10.33407/itlt.v75i1.3114> (дата звернення: 29.09.2024).

2. Abelson H. The Creation of OpenCourseWare at MIT. *Journal of Science Education and Technology*. 2007. Vol. 17, no. 2. P. 164–174. URL: <https://doi.org/10.1007/s10956-007-9060-8>(date of access: 29.09.2024).

3. Witherspoon J. P. UNSECO Forum on the Impact of Open Courseware for Higher Education in Developing Countries. Paris, 2002. 30 p. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000128515> (date of access: 28.09.2024).

4. Goldberg C. Auditing Classes at M.I.T., on the Web and Free. *The New York Times*. 2001. 4 April. P. 1. URL: <https://www.nytimes.com/2001/04/04/us/auditing-classes-at-mit-on-the-web-and-free.html> (date of access: 29.09.2024).

5. ABOUT CC LICENSES. *Creative Commons*. URL: <https://creativecommons.org/share-your-work/cclicenses/>(date of access: 01.10.2024).

6. Договір публічної оферти. *Prometheus*. URL: <https://prometheus.org.ua/offert/>.